

Periodizacija u biblijskoj historiografiji: O strukturi i cjelini priče o Izraelu

Marcel V. Măcelaru
Evandeoski teološki fakultet, Osijek
macelaru@evtos.hr

UDK:222
Izvorni znanstveni članak
Primljeno: 8, 2012.
Prihvaćeno: 9, 2012.

Sažetak

Povijest Izraela koja je zapisana u Hebrejskoj Bibliji strukturirana je oko osam ključnih odlomaka (Izl 19,1-24,11; Jš 22-24; 1 Sam 8-15; 2 Sam 5-8; 1 Kr 8; 1 Kr 18; 2 Kr 22,1-23,30; Neh 7,72b-10,40). Ovi odlomci opisuju trenutke ključne promjene u socio-političkom i religijskom uređenju toga naroda. Tvrdi se da su ti odlomci uzajamno povezani i otkrivaju specifičan spiralni model povijesne periodizacije. Ovako ponuđena struktura povezuje različite povijesne pripovijetke Hebrejske Biblije u jedinstvenu poruku.

Ključne riječi: povijest Izraela, biblijska historiografija, povijesna periodizacija, povijest Ponovljenog zakona, Izraelski identitet

Uvod

Hebrejska se Biblija prvenstveno i nedvojbeno bavi počecima, životom i sudbinom naroda nazvanog "Izrael."¹ Ovaj fokus postaje jasan još od rasvjetljavanja

- 1 Jedna od najintrigantnijih tema, pitanje povijesnog postojanja drevnog Izraela, plijenila je stvaralačko zamišljanje mnogih sposobnih istraživača i generirala impozantnu količinu literature. P. R. Davies (*In Search of "Ancient Israel"* [JSOTSup 148; Sheffield: Sheffield Academic Press, 1995], 21-30) korisno je pokazao da se bavljenje ovom temom može odnositi na jednu od tri različite vrste Izraela: (1) "biblijski Izrael," to jest, Izrael "vjere" kojeg osoba susreće čitajući biblijski tekst; (2) "povijesni Izrael," to jest, nešto što su stvorili znanstvenici koji se zanimaju za povijest Izraela, na temelju skupa izvora kao što su biblijski tekst, arheološka otkrića, ostali tekstovi iz istoga perioda i zemljopisnog područja, te proučavanja o narodima i politikama drevnoga svijeta Bliskog Istoka; i (3) "književni Izrael," to jest, Izrael koji je kao književna

priče o Abrahamu (Post 12 i nadalje), iako se može tvrditi da se tragovi tog interesa naziru još kod mitske pretpovijesti koja se nalazi u prvih jedanaest poglavlja knjige Postanka. *Narod*² nazvan Izrael, međutim, pojavljuje se u pripovijetki tek u kasnijoj fazi, u zapisu koji opisuje promišljanje i emancipaciju horda robova koji su vjerojatno bili Abrahamovi potomci. U priči koja se može smatrati naj-spektakularnijom pričom o izlasku svih vremena, robovi bivaju oslobođeni od prisilnoga rada kao graditelji na egipatskom carskom dvoru, od strane nikoga drugog doli samoga JHVH, njihova Boga. Vrhunac ovoga izlaska nastupa kada bjegunci, putujući predvođeni Mojsijem prema “obećanoj zemlji”, stižu do brda

sinteza tvorevina autora biblijskih priča koje opisuju Izraelske početke i život. Razlika, često zanemarivana u mnogim studijama koje se bave drevnim Izraelom, proizlazi iz različitih pretpostavki koje imaju istraživači o naravi i karakteru biblijskih zapisa o životu Izraela. Dvije pretpostavke koje ovaj autor ima jesu: (1) da su biblijske pripovijetke ideološka literatura, to jest, literatura stvorena s posebnom svrhom koja nadilazi razonodu ili prenošenje podataka; i (2) da ta literatura, iako ukorijenjena u povijesnoj stvarnosti, nije, niti joj je to bila namjena, činjenični svjedok tomu (o ovom stajalištu dodatno vidi M. Z. Brettler, *The Creation of History in Ancient Israel* [London: Routledge, 1995]; i Y. Amit, *History and Ideology: An Introduction to Historiography in the Hebrew Bible* [BS 60; Sheffield: Sheffield Academic Press, 1999]). Unutar Daviesove sheme, navedene pretpostavke vode ka književnoj izgradnji “Izraela”. Za dodatne podatke o ovom pristupu, vidi T. L. Thompson, *The Mythic Past: Biblical Archaeology and the Myth of Israel* (New York: Basic Books, 1999); izdano u Velikoj Britaniji kao *The Bible in History: How Writers Create a Past* (London: Pimlico, 2000).

- 2 U svjetlu suvremenih rasprava u antropologiji, možda se moje korištenje riječi “narod” čini zastarjelim. Primjerice, neki od najprihvaćenijih autora na tom području (vidi E. Gellner, *Nations and Nationalism* [NPP; Oxford: Basil Blackwell, 1983]; E. J. Hobsbawm, *Nations and Nationalism since 1780: Programme, Myth, Reality* (2d ed., Cambridge: Cambridge University Press, 1990); B. R. O’ G. Anderson, *Imagined Communities: Reflections on the Origins and Spread of Nationalism* [rev. & extended ed., London/New York: Verso, 1991]; i P. J. Geary, *The Myth of Nations: The Medieval Origins of Europe* [Princeton: Princeton University Press, 2002]) stavljaju postanak konteksta o “nacionalnosti” tek poslije Prosvjetiteljstva. Međutim, ovo su stajalište postojano kritizirali A. Hastings (*The Construction of Nationhood: Ethnicity, Religion and Nationalism* [WL; Cambridge: Cambridge University Press, 1997]) i A. D. Smitha (*The Nation in History: Historiographical Debates about Ethnicity and Nationalism* [Cambridge: Polity Press, 2000]). Alternativu za “drevno” podrijetlo toga koncepta snažno je promicao A. D. Smith (*The Ethnic Origins of Nations* [Oxford: Basil Blackwell, 1986]; *Chosen Peoples: Sacred Sources of National Identity* [Oxford: Oxford University Press, 2003]; *The Antiquity of Nations* [Cambridge: Polity Press, 2004]), koji smatra koncept Hebrejske Biblije o konvencionalnom izboru, paradigmatiskim primjerom o ulozi koju religija ima u formiranju nacionalnoga identiteta (npr. Smith, *Chosen Peoples*, 44-65; o ovome također vidi D. I. Block, *The Gods of the Nations: Studies in Ancient Near Eastern National Theology* [ETSS; 2d ed., Grand Rapids: Baker Books House, 2000]). Iz ove je perspektive, stoga, Hebrejska Biblija svjedokom “zadivljujućim manifestacijama oblikovanja nacionalnih identiteta u ranim periodima” (I. Pardes, *The Biography of Ancient Israel: National Narratives in the Bible* [Berkeley: University of California Press, 2000], 3). Tekstovi poput Postanka 10-11, primjerice, snažno podupiru tvrdnju da je “narod” ... prvenstveno kategorija za preslikavanje svijeta u Bibliji” (Pardes, *Biography*, 3).

Sinaj. Tamo ih JHVH oblikuje u “sveti narod” stupajući u savez s njima koji ih odvaja kao njegov izabrani narod. Ovaj zapis o stvaranju saveza (Izl 19,1-24,11) vjerojatno je najznačajnija epizoda u ispriповijedanom životu Izraela, jer, tvrdim, označava upravo samo rađanje tog naroda.

Nakon navedenih događaja, Izraelci putuju četrdeset godina kroz pustinju; to je put koji čini se više služi samospoznaji Izraelaca, da spoznaju što znači biti “svet narod”, nego što se radi o samom putovanju do određenog mjesta. Dovođenje tih četrdeset godina lutanja predstavlja Izraelov ulazak u “obećanu zemlju”, to jest, Kanaan, zemlju u kojoj su preci ranije prebivali. Knjiga Jošue nam opisuje kako su nakon dolaska u Kanaan Izraelci osvajali grad za gradom i kako je na taj način osvojena zemlja bila podijeljena među Izraelskim plemenima. Zapis o još jednom obredu sklapanja saveza predstavlja kulminaciju ovoga dijela Izraelske priče (Jš 22-24); obred koji označava Izraelovu tranziciju od života lutanja u pustinji do života kao posjednika zemlje.

Posjedovanje vlastitog teritorija, međutim, težak je posao, jer Izraelova nadmoć u Kanaanu nije bila povezana s njihovom vojnom sposobnošću svladavanja izvornih stanovnika te zemlje. Naprotiv, nadmoć u Kanaanu ovisila je o Izraelovu vjernom držanju saveznih odredaba koje su ih činile “svetim narodom”. Knjiga Sudaca pokazuje njihov uspjeh i neuspjeh u ispunjavanju monoteističkih zahtjeva saveza te sadrži pokretačke čimbenike u opetovanom krugu grijeha, kazne, pokajanja i oslobođenja koji opisuju Izraelov život u toj fazi. Zapravo, taj krug se prekida jedino kada u jednoj drugoj značajnoj pripovjedačkoj epizodi (1 Sam 8-15) dolazi do promjene u vodstvu, kada Šaul postaje kraljem Izraela.

Priča se nastavlja u podsjetniku Knjige o Samuelu i Knjige o Kraljevima, opisanjem Izraelova života tijekom monarhijskog razdoblja. Nekoliko epizoda koje obrazlažu tranzicije u životu Izraela, koje se također mogu smatrati ključnima za stvaranje naroda, strukturiraju ovaj dio pripovijetke. Prva je institucionalizacija kraljevske vladavine koja je dana kao dodatna priča o sklapanju saveza u kojemu JHVH potvrđuje Davida i njegove potomke kao vladajuću dinastiju (2 Sam 5-8) nad čitavim Izraelom. Druga je institucionalizacija Izraelove religije iznesene kao priču o posvećenju Hrama koji Salomon gradi za JHVH u Jeruzalemu (1 Kr 8). Treća i četvrta epizoda opisuju pokušaje za vjersku i nacionalnu obnovu koja je došla nakon propasti i podjele Izraela na dva odvojena kraljevstva (v. 1 Kr 12). Jedna je Ilijin izazov Izraelcima iz Sjevernog kraljevstva koji se zbija na brdu Karmel (1 Kr 18), a druga je obnova koju je proveo kralj Jošija u Jeruzalemu (2 Kr 22,1-23,30), koji je bio kralj Južnoga Izraelskog kraljevstva.

Izraelov ispriповijedani život konačno biva do kraja opisan u hebrejskoj Bibliji na isti način kao što je i započeo. Unatoč svim spomenutim pokušajima obnove, Izraelci nisu naučili vjerno čuvati savez s JHVH. Kao posljedica toga, izgubili su zemlju i bili su podjarmljeni. Ta situacija, međutim, postaje prilika,

budući da su Izraelci ponovno iskusili spasonosnu moć JHVH. U jednom drugom događaju sličnom izlasku, ostatak tog naroda, sada babilonski robovi, vraća se kući s izgnanstva. Kulminacija ovoga dijela prikazana je kao još jedan obred sklapanja saveza (Neh 7,72b-10,40³), posljednji te vrste u Hebrejskoj Bibliji, u kojemu od povratnika ponovno nastaje narod.

Predmet rasprave

Iz navedenoga je razvidno da se priča o Izraelu, prema onome kako je iznesena u Hebrejskoj Bibliji, sastoji od nekoliko različitih dijelova, ograničenih i povezanih jedan s drugim nizom tranzicijskih epizoda koje opisuju opetovana pojavljivanja sklapanja saveza i nacionalne obnove u životu naroda. Prepoznate su, dakle, sljedeće epizode: Izlazak 19,1-24,11, koja prikazuje nastajanje Izraela; Jošua 22-24, koja označava prijelaz iz lutanja pustinjom i nomadskoga načina življenja u nastanjivanje u kanaanskoj zemlji; 1 Samuelova 8-15, koja opisuje prijelaz iz plemenske zajednice u razdoblju sudaca u kraljevanje; 2 Samuelova 5-8, koja označava uspostavljanje dinastičko monarhijske vladavine u Izraelu; 1 Kraljeva 8, koja označava institucionalizaciju religije u Izraelu; 1 Kraljeva 18, koja prikazuje pokušaj vjerske obnove u Sjevernom Izraelskom kraljevstvu; 2 Kraljeva 22,1-23,30, koja opisuje reformu koju je proveo kralj Jošija u Južnom Izraelskom kraljevstvu; i Nehemija 7,72b-10,40, koja označava ponovno nastajanje naroda nakon povratka Izraelskih zatočenika iz Babilona.

Smatram da navedeni odlomci predstavljaju značajan dijagram razvoja priče o Izraelu prikazane u Hebrejskoj Bibliji. Također, smatram da kada njihova funkcija tranzicija iz jedne faze u drugu u izraelskom isripovijedanom životu postane objektiv kroz koji se promatra biblijski materijal, otkriva se historiografska periodizacija koja je specifična za tu vrstu književnosti.⁴ Blokovi (periodi) pripovijetke prikazani na ovaj način, odgovaraju onome što N. K. Gottwald smatra sukcesivnim društveno-političkim etapama u povijesnom razvoju Izraela.⁵

Nadalje, također smatram da su ti odlomci povezani na različite načine i da kao takvi predstavljaju strukturalnu skicu za biblijsku priču o Izraelu. Ovo

3 Ukoliko nije drukčije napomenuto, numeriranje redaka je prema *Biblia Hebraica Stuttgartensia* (ur. R. Kittel; 5. izd., Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, 1990).

4 O periodizaciji kao tehnici u prikazivanju biblijskoga historiografskog materijala, vidi S. Japhet, "Periodization – Between History and Ideology: The Neo-Babylonian Period in Biblical Historiography," u *Judah and the Judeans in the Neo-Babylonian Period* (ur. O. Lipschits i J. Blenkinsopp; Winona Lake, Ind.: Eisenbrauns, 2003), 75-89.

5 Vidi N. K. Gottwald, *The Hebrew Bible: A Socio-Literary Introduction* (Philadelphia: Fortress Press, 1985), 598.

je značajno pitanje zbog toga što, ako se otkrije takav strukturalni model, može se potvrditi postojanje usklađenosti i poveznice koja spaja raspoloživi pripovjedački materijal u Hebrejskoj Bibliji. Kasnije ću pokušati ove tvrdnje potkrijepiti dokazima.

Povezivanje s Ponovljenim zakonom

Ranija istraživanja o temi koju ovdje razmatramo pružaju snažne dokaze u korist tvrdnje da su navedeni odlomci ujedno povezani i strukturalno značajni. Kao što je poznato, ti su argumenti nastali u različitim vremenima, od različitih znanstvenika i ističu različite naglaske. Korisno je, međutim, započeti raspravu nakon svog tog uloženog truda, jer se sada mogu upotrijebiti rezultati istraživanja kojima nisu raspolagali raniji kritičari. Stoga, razmatrajući različite raspoložive studije, došao sam do zaključka da tekstualna kritika povezuje sve ove odlomke s Ponovljenim zakonom. Prvi koji je to učinio na sustavni način bio je W. M. L. de Wette u svom djelu *Dissertatio critico-exegetica qua Deuteronomium a prioribus Pentateuchi libris diversum*.⁶ Nakon provođenja korištenih riječi, književnoga stila i teoloških ideja Ponovljenog zakona, te nakon prikazivanja načina na koji se te ideje odražavaju u nacionalnoj i vjerskoj obnovi koju je proveo kralj Jošija (v. 2 Kraljeva 22-23), de Wette je zaključio da je Knjiga Zakona pronađena u Hramu u Jeruzalemu tijekom Jošijina vladanja sadržala književnu jezgru od koje je kasnije nastao Ponovljeni zakon.⁷ Kao što je poznato, de Wetteov primarni

6 (Jena: Leteris Etdorfii, 1805). Ovo je djelo de Wetteova doktorska disertacija koju je obranio na Sveučilištu u Jeni 1804. godine. Kasnije je tiskana kao *Dissertatio critica, qua Deuteronomium a prioribus Pentateuchi libris diversum, alius cuiusdam recentioris auctoris opus esse monstratur* u *Opuscula Theologica* (Berlin: Reimer, 1830).

7 De Wetteov zaključak je nagoviješten u pred-kritičkoj literaturi (npr. Jeronim, *Commentarium in Ezechielem Prophetam* 1:1 [Migne, PL 25]; T. Hobbes, *Leviathan*, EW III, 516). U tekstualnoj kritici, iako se većina komentatora slaže s de Wetteovim zaključkom, raspravljaju o tome kakav je bio točan oblik "Knjige Zakona" i u kojoj se mjeri Ponovljeni zakon u današnjem obliku može poistovjetiti s njom. Mišljenja se kreću od "veći dio Ponovljenog zakona ... [i] čitavi korpus Tore" (W. C. Kaiser, *A History of Israel from the Bronze Age through the Jewish Wars* [Nashville, Tenn.: Broadman & Holman, 1998], 392), do toga da jedva sadrži zakonik koji se nalazi u Ponovljenom zakonu 12-26 (vidi J. Wellhausen, *Die Composition des Hexateuchs und der historischen Bücher des alten Testaments* [2. izd., Berlin: Reimer, 1889], 189-95), ili čak još manje, da sadrži samo "Mojsijevu pjesmu" koja se nalazi u Ponovljenom zakonu 32 (vidi J. R. Lundbom, "The Lawbook of the Josianic Reform," *CBQ* 38 [1976]: 293-302). Svakako, postoje i oni koji imaju poteškoće s prihvaćanjem de Wetteovog mišljenja. Vidi, primjerice, O. Eissfeldt, *Einleitung in das Alte Testament, unter Einschluß der Apokryphen und Pseudepigraphen sowie der apocryphen und pseudepigraphenartigen Qumrân-Schriften; Entstehungsgeschichte Entstehungsgeschichte des Alten Testaments* (NTG; 2. izd., Tübingen: Mohr, 1956), 202-209, i E. W. Ni-

cilj bio je ustanoviti datum pisanja Ponovljenog zakona, a ne ustanoviti utjecaj Ponovljenog zakona na tekst u Drugoj knjizi o kraljevima, ili obrnuto. Međutim, sama činjenica da de Wette temelji svoju tvrdnju na uspoređivanju tema koje su prisutne u oba niza tekstova, nameće zaključak da je odnos između tih tekstova prvenstveno književan.

Nadilazeći navedenu asocijaciju, ideju o tome da je Ponovljeni zakon imao ključnu ulogu kao interpretativni ključ u književnom razvoju drugih dijelova Hebrejske Biblije, najprije je iznio M. Noth.⁸ Nakon analiziranja metode sakupljanja i obrade izvora u sastavljanju ranih proroka, Noth je istaknuo nit teološko/ideološkog tumačenja koja povezuje u cjelinu knjige Jošua – 2 Kraljeva; a budući

cholson, *Deuthoronomy and Tradition* (Philadelphia: Fortress Press, 1967), 18-36. Smatram da se konačna odluka o ovoj temi možda nikada neće postići jednostavno iz razloga što raspoloživi biblijski dokaz (2 Kr 22,1-23,28 i 2 Ljet 34,1-35,19) dopušta dva moguća scenarija vezano uz pojavljivanje i uporabu Knjige Zakona u Jošijino vrijeme. Dok je u 2 Kraljevoj obnova izravna posljedica činjenice da je Knjiga Zakona pronađena i pročitana pred kraljem, u 2 Ljetopisima Knjiga Zakona samo potvrđuje i opravdava obnovu koja je poduprta (za usporedbu ova dva zapisa, vidi L. Eslinger, "Josiah and the Torah Book: Comparison of 2 Kgs 22:1-23:28 and 2 Chr 34:1-35:19," *HAR* 10 [1986]: 37-62). Zamršenost koja nastaje zbog ove razlike povezana je s datumom pisanja. Ako se slijedi slijed događaja kao u 2 Kraljevima, tada je Knjiga Zakona najvjerojatnije napisana ranijeg datuma, a zatim skrivena u Hramu tijekom Manašeove vladavine kako bi bila zaštićena od uništenja (tako, Kaiser, *History of Israel*, 392). Ako se slijedi slijed događaja kao u 2 Ljetopisima, tada se može smatrati da je pronalazak knjige bio događaj koji su kralj i veliki svećenik detaljno pripremili kako bi opravdali obnovu što se zbivala, a tada bi datum pisanja trebao biti tijekom Jošijine vladavine (tako, J. Rosenbaum, "Hesekiah's Reform and the Deuteronomistic Tradition," *HTR* 72 [1979]: 23-43). Alternativno, može se tvrditi da "pronalaženje" Knjige Zakona i u 2 Kraljeva 22 i u 2 Ljetopisima 34 ima retoričku svrhu i da ne iznosi povijesni događaj. Prema mišljenju C. Römera ("Transformations in Deuteronomistic and Biblical Historiography: 'On Book-Finding' and Other Literary Strategies," *ZAW* 109 [1997]: 1-11) i K. Stotta ("Finding the Lost Book of the Law: Re-reading the Story of 'The Book of the Law' [Deuteronomy-2 Kings] in Light of Classical Literature," *JSOT* 30 [2005]: 153-69), postojanje sličnog primjera pronalaska knjige u klasičnoj literaturi može indicirati da su takvi zapisi književni trikovi kako bi se podigao kredibilitet djela u kojima se nalaze.

- 8 Vidi *Deuteronomistic History* (trans. J. Doull et al; JSOTSupp 15; Sheffield: JSOT Press, 1981), trans. of *Überlieferungsgeschliche Studien I: Die sammelnden und bearbeitenden Geschichtswerke im Alten Testament* (Tübingen: Max Niemeyer, 1943), 43-266. Nothov prijedlog je otvorio put čitavom nizu studija koje su istraživale mogući utjecaj Ponovljenog zakona na različite dijelove Biblije, kao i studija koje se osvrću na primjenjivost i implikacije Nothove teorije. Na raspolaganju su dvije zbirke eseja koje predstavljaju te rasprave i koje ovdje čine suvišnim svako ponavljanje post-Nothovih istraživanja: L. S. Schearing i S. L. McKenzie, urr., *Those Elusive Deuteronomists: The Phenomenon of Pan-Deuteronomism* (JSOTSup 268; Sheffield: Sheffield Academic Press, 1999); i Albert de Pury, Thomas C. Römer i Jean-Daniel Macchi, urr., *Israel Constructs Its History: Deuteronomistic Historiography in Recent Research* (prev. Jean-Daniel Macchi; JSOT Supp 306; Sheffield: Sheffield Academic Press, 2000), prijevod *Israël construit son histoire: L'historiographie deutéronomiste à la lumière des recherches récentes* (Le Monde de la Bible 34; Geneva: Labor et Fides, 1996).

da ideološki položaj koji karakterizira tu “nit” predstavlja učenje Ponovljenoga zakona, on je nazvao ovaj korpus literature “Povijest Ponovljenoga zakona” (deuteronomistička povijest). Od posebnog su značaja za ovaj argument Nothova zapažanja vezano uz metodu koju koriste redaktori ovoga korpusa literature kako bi u njemu naznačili deuteronomističku⁹ ideologiju:

Za ukupnu procjenu djela, važnije je zapaziti određene aspekte uređenja knjiga Jošua-Kraljeva koje se može pratiti sve do Pnz. Napose, po svim važnim točkama tijeka povijesti, Pnz ističe sve vodeće ličnosti govoreći, bilo dugo ili kratko, osvrćući se unaprijed i unatrag pokušavajući protumačiti tijek događaja, te donosi relevantne praktične zaključke o onome što ljudi trebaju činiti.¹⁰

Neki od odlomaka koje sam istaknuo kao strukturalno značajne, Noth je zapravo već spomenuo i oni su stoga povezani teološki i književno s Ponovljenim zakonom i jedan s drugim. To su Jošuin oprostajni govor (Jš 23), Samuelov oprostajni govor (1 Sam 12) i Salomonova opsežna molitva kod posvećenja hrama (1 Kr 8).¹¹

Nadovezujući se na Nothov rad, C. von Rad¹² a kasnije i W. Brueggemann¹³ te H. W. Wolff,¹⁴ dali su vrijedan doprinos ideji da su knjiga Ponovljenog zakona i takozvana “deuteronomistička povijest” povezane. Ovi su autori istaknuli stil objave koji je karakterističan za Ponovljeni zakon te naznačili da se isti stil nastavlja u literarnom korpusu Jošua-2 Kraljeva u “povijesnim opisima” (govorima, molitvama, komentarima) prepričavajući spasenjsko djelovanje JHVH na Izraelu.

9 Ovdje vidimo uvažavanje razlike koju Noth (*Überlieferungsgeschliche Studien*, 3-18) čini između “deuteronomsko” (u odnosu na knjigu Ponovljenog zakona i na ideje/ideale koje ona promiče) i “deuteronomističko” (u odnosu na povijesna djela na koje je utjecala “deuteronomska” misao, to jest, Jošua-2 Kraljeva). Međutim, to ne ide dotle da uključuje Nothovo stajalište o autorstvu oba književna djela. Takvo stajalište ne bi išlo u prilog Nothovim prijedlozima o redakcijama Ponovljenog zakona i deuteronomističkog korpusa.

10 Noth, *Deuteronomistic History*, 5.

11 Uz ove tekstove Noth spominje i nekoliko drugih odlomaka: Suci 2,11 i nadalje; Jš 1; Jš 12; 2 Kr 17,7 i nadalje. Ipak, ako se izuzme Jošua 1, svi ostali tekstovi su evaluacijski komentari redaktora i stoga ne spadaju u istu kategoriju s tekstovima koje sam prije spomenuo, koji predstavljaju govori što su izgovorili različiti važni likovi u priči. Što se tiče Jošue 1, ovaj odlomak nije uvršten u moj izbor tekstova zbog činjenice da mu, iako je govor, kontekstualno nedostaju ostali parametri što bi ga činili tranzicijskom epizodom koja bi se mogla smatrati vrhuncem priče o Izraelu. O tome ću još govoriti kasnije.

12 Vidi *Studies in Deuteronomy* (trans. D. G. M. Stalker; SBT 9; London SCM Press, 1953), prijevod *Deuteronomium-Studien* (FRLANT ns/40; GR 58; rev. izd.; Göttingen; Vandenoek and Ruprecht, 1948).

13 Vidi “The Kerygma of the Deuteronomistic Historian,” *Int* 22 (1968); 388-402.

14 Vidi “The Kerygma of the Deuteronomic Historial Work,” u *The Vitality of the Old Testament Traditions* (ed., W. Brueggemann i H. W. Wolff; Atlanta: John Knox Press, 1975), 83-100.

lovu dobrobit. Uz odlomke koje Noth smatra značajnima s redakcijskog stajališta, ovi su autori dodali tom popisu i još dva druga teološki važna govora: Jošuin proročki govor u Jošui 24 te obećanje JHVH Davidu u 2 Samuelovoj 7.

Iz navedenoga je, stoga, jasno da zaključci do kojih su došli Noth i njegovi sljedbenici, uz de Wetteove uvide, pomažu u povezivanju svih izuzev triju odlomaka koje sam izdvojio. Što se tiče preostalih tekstova, iako nisu uvršteni u nijedan Nothov ili post-Nothov popis deuteronomističkih posredovanja (u slučaju 1 Kr 18), ili ih se ne smatra dijelom takozvane "deuteronomističke povijesti", ipak ih se povezuje s deuteronomističkom mišlju. S obzirom na Izlazak 19,1-24,11, E. W. Nicholson je ponudio uvjerljiv dokaz da je Dekalog koji se nalazi u ovome odlomku (v. Izl 20) deuteronomski umetak.¹⁵

S obzirom na Nehemiju 7,72b-10,40, J. A. Williams¹⁶ je pokazao da je karakteristična deuteronomijska frazeologija prisutna u 9,2.3.6.8.10.16.17.18.24.25.26.29.30.32.33.34 i 10,30. Također, teme koje se ističu u Nehemiji 8-10 kao i u 1 Kraljevoj 18, kao što je Tora, poslušnost, zajednica, pad kraljevstva i proročko vodstvo¹⁷ dugo su bile smatrane idejama karakterističnim za deuteronomiste.¹⁸ Kao takav, iako je preuranjeno nazivati odlomke poput ovih "deuteronomskima", ponuđeni dokaz indicira da između Ponovljenog zakona i deuteronomske literature postoje lingvističke i tematske povezanosti.

Uzimajući u obzir sve navedeno, čini mi se da tekstualna kritika nudi dostatan temelj za tvrdnju da osam razmatranih tekstova ima zajedničku karakteristiku: to jest, svi su oni, na jedan ili drugi način, povezani s deuteronomskom mišlju i literaturom, te stoga ujedno i povezani jedan s drugim.

- 15 Vidi E. W. Nicholson "The Decalogue as the Direct Address of God," *VT* 27 (1977): 422-33; Idem, *God and People: Covenant and Theology in the Old Testament* (Oxford: Clarendon Press, 1986).
- 16 "A Conceptual History of Deuteronomism in the Old Testament, Judaism, and the New Testament" (doktorska disertacija, Southern Baptist Theological Seminary, Louisville, Ky., 1976).
- 17 Vidi analizu u M. V. Măcelaru, "From Divine Speech to National/Ethnic Self-Definition in the Hebrew Bible: Representation(s) of Identity and the Motif of Divine-Human Distancing in Israel's Story" (doktorska disertacija Faculty of Theology, Worcester College, University of Oxford, 2007), 229-62.
- 18 Primjerice, vidi G. E. Gerbrandt, *Kingship According to the Deuteronomistic History* (SBLDS 87; Atlanta: Scholars Press, 1986); P. J. Davies, "A wise and understanding people: The Deuteronomistic Portrait of Community and Discipleship as a Pattern for Christian Mission" (diplomski rad), All Nations Christian College, Hertfordshire, England, 1994; i P. T. Vogt, *Deuteronomistic Theology and the Significance of Torah: A Reappraisal* (Winona Lake, Ind.: Eisenbrauns, 2006).

Dokaz sličnosti

Navedeni slučaj biva nadalje potkrijepljen uzimanjem u obzir činjenice da je ovih osam odlomaka na određeni način slično. Prvo i najvažnije, svaki od njih upućuje na Izraelovo podrijetlo. Takva su upućivanja, najčešće, izravni govori uvršteni u pripovijetku, koja u svakom slučaju opisuje situaciju nacionalne, etničke i/ili vjerske krize u životu Izraela. Unutar toga konteksta, dakle, upućivanja na Izraelove početke nudi definiciju identiteta ukazujući na to kako je Izrael nastao. Ta upućivanja na Izraelovu prošlost nalaze se u: govoru JHVH u Izlasku 19-23; Jošuinom oprostajnom govoru u Jošua 23-24; Samuelovu oprostajnom govoru u 1 Samuelovoj 12; obećanju JHVH Davidu proročkom izjavom u 2 Samuelovoj 7; u Salomonovoj javnoj molitvi u 1 Kraljevoj 8; u Ilijinom usmenom poticanju Izraela u 1 Kraljevoj 18; u “Knjizi Zakona” u 2 Kraljevoj 22, čiji sadržaj koji oblikuje identitet može biti utvrđen pomoću parametara Jošijine obnove;¹⁹ te u zajedničkoj molitvi u Nehemiji 9.

Ovdje je relevantno zamijetiti da je takva upućivanja na Izraelove početke razradio i G. von Rad²⁰; nazvao ih je “povijesnim opisima” te ih uzajamno povezo napominjući da su, bez obzira na sažetost opisa, sljedeća tri ključna elementa uvijek prisutna: aluzija na Izraelove pretke; upućivanje na oslobođenje iz egipatskoga ropstva; i spominjanje Izraelova ulaska u obećanu zemlju. Nadalje, zamijetio je da je kontekst u kojemu se ovi opisi zbivaju uvijek određena svečanost ili obred. Kao što je poznato, von Rad nije izravno raspravljao o ulozi koju ovi opisi imaju kao izrazi identiteta. Međutim, njegovo je otkriće navelo Paula Ricoeura²¹ napomenuti da su Izraelovi događaji utemeljenja, budući da su bili integrirani u skupinu pripovjedačkih događaja koji govore o spasonosnim Jahvinim djelima u odnosu na taj narod, i budući da su se održali bili prenošeni neprekidnim umnim djelovanjem opetovanog tumačenja i prepričavanja, doveli do prvenstva pripovjedačke dimenzije u samospoznaji toga naroda. Nadalje, shvaćanje ove pripovijetke, po kojoj Izrael pokušava razumjeti svoju vlastitu prošlost kao razumljivu i jedinstvenu cjelinu, i pomoću koje traži značajnost ukazujući na budućnost, predstavlja ključni element identiteta ovoga naroda. Upravo je tumačenjem i usavršavanjem tradicija svojih početaka Izrael novijeg vremena zamišljao sebe kao

19 Za više o ovome vidi u M. V. Mäcelaru, “Phoenix Rising: Josiah’s ‘Book of the Law’ and the Rebirth of Israel,” u *Bible, Culture, Context* (ur. C. Constantineanu i M. V. Mäcelaru; Osijek: Evanđeoski teološki fakultet, 2009), 65-84.

20 *Old Testament Theology 1: The Theology of Israel’s Historical Traditions* (prev. D. M. G. Stalker; London: Harper & Row, 1962), prev. *Theologie des Alten Testaments 1: Die Theologie der geschichtlichen Überlieferungen Israels* (München: Chr. Kaiser Verlag, 1957), 108-109.

21 “Structure and Hermeneutics,” u *The Conflict of Interpretations* (Evanston: North Western University Press, 1974), 27-61.

nedjeljivo povezanoga u jedinstvu s Izraelom koji je bio oslobođen iz Egipta, s Izraelom koji je bio na brdu Sinaj, s onim koji je lutao pustinjom, te s onim koji je ušao u obećanu zemlju. Budući da je povijesno istraživanje pokazalo kako vjerojatno nikada nije došlo do jedinstva etničkoga Izraela, ostaje nam samo jedna opcija – kroz djelo ponovnog tumačenja i prepričavanja svojih početaka, Izrael je pretpostavljao skupni identitet. Uzevši to u obzir, prihvatljivo je tvrditi da zajedničko zanimanje oko identiteta koji povezuje spomenute ključne odlomke, nudi strukturalnu okosnicu na kojoj se gradi skladan zaplet koji prepričava Izraelov život.²²

Prateći navedeno možemo zamijetiti još jednu sličnost koja povezuje ove odlomke – to jest, činjenicu da je u svakome od njih opis identiteta rezultat interakcije između trovalentnog skupa likova koji se uvijek sastoji od JHVH, Izraela i vođe(a) Izraela. Konkretno, ponekad je prepričavanje Izraelovih početaka izrečeno od strane JHVH dok se obraćao Izraelu i njihovom vođi (Izl 20-23). Drugi pak put prepričavanje dolazi kroz usta istaknutog lika poput Jošue (Jš 23), Samuela (1 Sam 12), Salomona (1 Kr 8) i Ilije (1 Kr 18,36-37), ili pripovijetka naznačuje da se takav vid govora događa, kao u slučaju Jošije (2 Kr 23,1-3). Drugdje se prepričavanje događa kao dijalog između sva tri lika (Jš 24) ili između JHVH i izraelskog vođe (2 Sam 7). Naposljetku, ponekad prepričavanje postaje zajednički poduhvat (Neh 9). Bez obzira na oblik pripovijedanja, međutim, ono je u svakom odlomku usko povezano s djelovanjem lika koji ima važnu vodeću ulogu u Izraelovoj priči. Takva povezivanja, jasno naznačena u navedenom Nothovom prijedlogu, čine se karakterističnima kada je riječ o uvjeravanju čitateljstva od strane autora o valjanosti njihove poruke. Driver, primjerice, nudi korisno objašnjenje upućujući na nastanak Ponovljenog zakona tijekom Jošijine vladavine koji sporedno jasno opisuje takve prakse kao i logičku podlogu koja stoji iza njih:

Maštovito ponovno oživljavanje prošlosti, posredstvom govora, razgovora, čak i postupaka, dramatično pripisanih likovima koji su se isticali na povijesnoj sceni, bilo je često dokazivano u literaturi: edukacijski utjecaj kao i moralna vrijednost takvih tvorevina ljudske umjetnosti, globalno su dopušteni: Platonov dijalog, Danteov ep, Shakespeareove tragedije, *Izgubljeni raj*, i čak i Jobova pjesma, ako spomenemo samo neke od velikih maštovitih genijalnih djela, nikada nisu bila osuđena kao nemoralne prijevare, zbog toga što likovi koji su u njima bili predstavljeni, nisu uvijek – ili nikada nisu – koristili prave riječi koje su im bile pripisivane. No autor ih je u svakom od tih slučajeva, imajući poruku koju je htio prenijeti ili lekciju za podučiti, stavio u usta osobe čiji je karakter bio prikladan ili čija bi ju osobnost uspješno prenijela i na taj način predstavila svijetu. *Mutatis mutandis*, provedba Ponovljenog zako-

22 S obzirom na bavljenje definicijom identiteta u Izraelovoj priči, vidi Mäcelaru, "From Divine Speech to National/Ethnic Self-Definition."

na bila je slična. Njemu nije bila potrebna razrađena književna mašinerija: dostatan je jedan lik. Stavlja Mojsija na scenu i prikazuje ga kako se zauzima za izopačeni Izrael Jošijina vremena. Čineći to, on ne predviđa neopravdanu slobodu i ne koristi uzalud Mojsijevo ime: on mu ne daje izmišljeni lik; on ne traži njegov autoritet za ciljeve koje bi zanijekao; on jednostavno razvija, s velikom moralnom energijom i retoričkom snagom i to u obliku prilagođenom vremenu u kojemu je i sam živio, načela koja je neupitno zagovarao i argumente koje je i sam srdačno prihvatao.²³

Iako Driver ovdje govori posebice o autoru Ponovljenog zakona, ovo se također može uzeti kao opis metode koju su općenito koristili biblijski pripovjedači kako bi prenijeli snažnu poruku, pozvali na oživljavanje i pokušali preoblikovati etnički/nacionalni identitet njihova naroda.

Štoviše, navedeni Driverov opis neizravno predstavlja i završnu poantu koju treba istaknuti o načinu na koji su spomenuti odlomci povezani; to jest, naglasak koji je stavljen na opis tih likova u superlativu, kao da želi reći da "oni su osobe koje predstavljaju borbu za uspostavljanje i očuvanje izraelskog nacionalnog identiteta".²⁴ S obzirom na ovo, Knoppers²⁵ je ustvrdio da je redaktor materijala Knjige o kraljevima koristio kriterij neusporedivosti kako bi identificirao likove koji igraju značajne uloge u Priči. On upućuje na Salomonovu neusporedivu mudrost (1 Kr 3,12) i bogatstvo (1 Kr 10,23), na Ezekijino neusporedivo pouzdanje u JHVH (2 Kr 18,5) i na Jošijino neusporedivo djelovanje kao obnovitelja (2 Kr 23,25). Povrh svega ovoga, predlažem primjenu ovog kriterija neusporedivosti i drugih oblika superlativa vezano i uz ostale likove u Priči: Mojsije je najskromniji čovjek na kugli zemaljskoj (Br 12,3) i prorok *par excellence* (Pnz 34,10-12); Jošua ima posebnu mudrost (Pnz 34,9), nitko mu se ne može uspješno suprotstaviti (Jš 1,5) a njegov je odnos s JHVH usporediv samo s odnosom kakav je Mojsije imao s Bogom (Jš 1,5); Samuel je pouzdani prorok JHVH čija proroštva nikada nisu

23 S. R. Driver, *A Critical and Exegetical Commentary on Deuteronomy* (ICC; Edinburgh: T&T Clark, 1895), lvii-lix.

24 R. R. Hutton, *Charisma and Authority in Israelite Society* (Minneapolis: Fortress Press, 1994), 66. Weisman nudi slično zapažanje kada kaže, "svaki je od tih spasitelja bio jedinstven, i svaki se od njih pojavio na svoj poseban način kako bi oslobodio svoj narod od njihovih neprijatelja u kritičnim okolnostima toga vremena. Bilo da je do njegova djelovanja došlo iz spontanog poriva služiti neposrednim potrebama u svom bliskom okruženju, ili pak ga je njegova povijesna svijest navela da se poistovjeti s interesima njegova naroda, karizmatski spasitelj svojim djelima predstavljao nerazvijeno nacionalno vodstvo izraelskoga naroda u nastajanju" (Z. Weisman, "Charismatic Leaders in the Era of the Judges," *ZAW* 89 [1977]: 410-11). I Hutton i Weisman ovdje govore o likovima u Knjizi sudaca, no ja tvrdim da se te tvrdnje još snažnije odnose na likove koje sam ranije naveo.

25 G. N. Knoppers, "'There was none like him': Incomparability in the Books of Kings," *CBQ* 54 (1992): 411-31.

bila lažna (1 Sam 3,19-20; usp. Jr 15,1 gdje mu je dodijeljen status jednak Mojsijevu); David je uspješniji od svih zbog toga što je JHVH s njim i blagonaklon mu je (1 Sam 18,14; 18,30; 2 Sam 5,10; 23,1); Ilija čini neusporediva čuda i biva uznesen na nebo u ognjenim kolima (v. 2 Kr 2,9; usp. Sir 48,4); Ezra je tumač Tore *par excellence* (pr. Ezra 7,10; Neh 8,13) i zajedno s Nehemijom obnovitelj je naroda koji se može usporediti samo s Mojsijem. Stoga, ovim je likovima očito dan poseban status u Priči. Tvrdim, zajedno s Clementsom²⁶ da su “postali ‘zaštitni likovi’ kod kojih su se nacionalni i vjerski ideali, te institucije novijeg vremena mogli skloniti.”

Zaključak

Argument koji sam razložio do sada istaknuo je dvije važne činjenice. Prvo, pokazalo se da je osam navedenih odlomaka ključno u razvoju Izraelove biblijske priče. Drugo, tvrdi se da su ti odlomci međusobno povezani na različite načine te da im je zajednički interes oko Izraelova identiteta. Kao takvi, jasno je da označavaju razvoj Izraelova ispričovijedanog života nudeći jedinstven način naracije koji je specifičan za ovu priču. Smatram da je model koji je promicao Dailey²⁷ o privremenom razvoju prikazanom u apokaliptičkoj literaturi usporediv s odvijanjem Izraelove priče, to jest, na spiralni način. Ovo zapravo govori u prilog ponavljajućim modelima priče, u prilog ponovnog pojavljivanja epizoda o promjeni nacionalnoga statusa u određenim intervalima te u prilog strukturalnim vezama koje postoje među tim zapisima. Kao takvi, iako opisani u priči kao izdvojeni u vremenu, osam navedenih odlomaka povezuje ju preslikavajući spiralno razvijanje njezina zapleta. U zaključku, čini se razvidnim u Izraelovoj biblijskoj priči da postoji jedinstven model povijesne periodizacije koji, promatran u cjelini, omogućava skladno čitanje različitih pripovjedačkih tekstova koji tvore ovu priču, unatoč njezine ne baš ujedinjene književne povijesti. Takvo razumijevanje, kao što je to dobro sročio Jobling kojega ovdje navodim, može se pokazati korisnim u pokušaju razumijevanja Biblije kao jedinstvene poruke:

Smatram da Biblija ima funkciju sličnu onoj koju imaju mitovi kao što je smatrao Claude Lévi-Strauss. Prema njegovu mišljenju, mitovi se bave načinom na koji društvo definira svoja uvjerenja te temeljnim proturječjima u samome sustavu vjerovanja. Djelovanje mita treba pružiti osjećaj da su ta proturječja riješena – iako su u načelu nerješiva – i na taj način olakšati društvu postojanja

26 R. E. Clements, *Prophecy and Tradition* (GPT; Oxford: Blackwell, 1975), 27.

27 “Non-Linear Time in Apocalyptic Texts: The Spiral Model,” *SBL Seminar Papers 1999* (Atlanta: SBL, 1999), 231-45.

nje. Ne izjednačavam biblijsku pripovijetku s mitom, budući da taj izraz najviše odgovara produktima društava u kojima je osjećaj za povijest daleko slabije razvijen negoli u Izraelu. No kada se osvrćemo na prošlost s dostatnim odsto-
janjem i sa svrhom pojašnjavanja sadašnjosti, kao što vjerujem da je slučaj s Biblijom, historiografski funkcionira poput mita. Lévi-Strauss tvrdi da društvena mitska zabilježba može jedino biti shvaćena kao cjelokupni sustav uspoređivanja mnogih partikularnih mitova. U slučaju Biblije, cjelokupni sustav podrazumijeva cjelokupnu pripovijetku, a u konačnici i cjelokupni kanon.²⁸

Literatura

- Amit, Yairah. *History and Ideology: An Introduction to Historiography in the Hebrew Bible*. Biblical Seminar 60. Sheffield: Sheffield Academic Press, 1999.
- Anderson, Benedict R. O'G. *Imagined Communities: Reflections on the Origins and Spread of Nationalism*. Rev. and ext. ed. London/New York: Verso, 1991.
- Biblia Hebraica Stuttgartensia*. Edited by Rudolf Kittel. 5h ed. Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, 1990.
- Block, Daniel I. *The Gods of the Nations: Studies in Ancient Near Eastern National Theology*. Evangelical Theological Society Studies. 2d ed. Grand Rapids: Baker Books House, 2000.
- Brettler, Marc Zvi. *The Creation of History in Ancient Israel*. London: Routledge, 1995.
- Brueggemann, Walter. "The Kerygma of the Deuteronomistic Historian." *Interpretation* 22 (1968): 388–402.
- Clements, Ronald Ernest. *Prophecy and Tradition*. Growing Points in Theology. Oxford: Basil Blackwell, 1975.
- Dailey, Flannery Frances. "Non-Linear Time in Apocalyptic Texts: The Spiral Model." Pages 231–45 in *SBL Seminar Papers 1999*. Atlanta: Society of Biblical Literature, 1999.
- Davies, P. J. "A wise and understanding people': The Deuteronomic Portrait of Community and Discipleship as a Pattern for Christian Mission" (M.A. diss., All Nations Christian College, Hertfordshire, England, 1994).
- Davies, Philip R. *In Search of "Ancient Israel"*. Journal for the Study of the Old Testament Supplement Series 148. Sheffield: Sheffield Academic Press, 1995.

28 D. Jobling, *1 Samuel* (BOSHNP; Collegeville, Minn.: The Liturgical Press, 1998), 6.

- de Pury, Albert, Thomas C. Römer i Jean-Daniel Macchi, eds. *Israel Constructs Its History: Deuteronomistic Historiography in Recent Research*. Translated by Jean-Daniel Macchi. Journal for the Study of the Old Testament Supplement Series 306. Sheffield: Sheffield Academic Press, 2000. Translation of *Israël construit son histoire: L'historiographie deutéronomiste à la lumière des re-cherches récentes*. Le Monde de la Bible 34. Geneva: Labor et Fides, 1996.
- de Wette, W. M. L. *Dissertatio critico-exegetica qua Deuteronomium a prioribus Pentateuchi libris diversum*. Jena: Leteris Etdorfii, 1805. Reprinted as *Dissertatio critica, qua Deuteronomium a prioribus Pentateuchi libris diversum, alius cuiusdam recentioris auctoris opus esse monstratur. Opuscula Theologica* (Berlin: Reimer, 1830).
- Driver, Samuel R. *A Critical and Exegetical Commentary on Deuteronomy*. International critical commentary on the Holy Scriptures of the Old and New Testaments. Edinburgh: T&T Clark, 1895.
- Eissfeldt, Otto. *Einleitung in das Alte Testament, unter Einschluss der Apokryphen und Pseudepigraphen sowie der apokryphen und pseudepigraphenartigen Qumrān-Schriften; Entstehungsgeschichte Entstehungsgeschichte des Alten Testaments*. Neue theologische Grundrisse. 2d ed. Tübingen: Mohr, 1956.
- Eslinger, Lyle. "Josiah and the Torah Book: Comparison of 2 Kgs 22:1–23:28 and 2 Chr 34:1–35:19." *Hebrew Annual Review* 10 (1986): 37–62.
- Geary, Patrick J. *The Myth of Nations: The Medieval Origins of Europe*. Princeton: Princeton University Press, 2002.
- Gellner, Ernest. *Nations and Nationalism*. New Perspectives on the Past; Oxford: Basil Blackwell, 1983.
- Gottwald, Norman K. *The Hebrew Bible: A Socio-Literary Introduction*. Philadelphia: Fortress Press, 1985.
- Gerbrandt, Gerald Eddie. *Kingship According to the Deuteronomistic History*. Society of Biblical Literature Dissertation Series 87. Atlanta: Scholars Press, 1986.
- Hastings, Adrian. *The Construction of Nationhood: Ethnicity, Religion and Nationalism*. Wiles Lectures. Cambridge: Cambridge University Press, 1997.
- Hobbes, Thomas. *Leviathan*.
- Hobsbawm, Eric J. *Nations and Nationalism since 1780: Programme, Myth, Reality*. 2d ed. Cambridge: Cambridge University Press, 1990.
- Hutton, Rodney R. *Charisma and Authority in Israelite Society*. Minneapolis: Fortress Press, 1994.
- Japhet, Sara. "Periodization – Between History and Ideology: The Neo-Babylo-

- nian Period in Biblical Historiography.” Pages 75–89 in *Judah and the Judeans in the Neo-Babylonian Period*. Edited by Oded Lipschits and Joseph Blenkinsopp. Winona Lake, Ind.: Eisenbrauns, 2003.
- Jerome. *Commentariorum in Ezechielem Prophetam*. Migne, PL 25.
- Jobling, David. *1 Samuel*. Berit Olam: Studies in Hebrew Narrative and Poetry. Collegeville, Minn.: The Liturgical Press, 1998.
- Kaiser, Walter C., Jr. *A History of Israel from the Bronze Age through the Jewish Wars*. Nashville, Tenn.: Broadman & Holman, 1998.
- Knoppers, Gary N. “‘There was none like him’: Incomparability in the Books of Kings.” *Catholic Biblical Quarterly* 54 (1992): 411–31.
- Lundbom, Jack R. “The Lawbook of the Josianic Reform.” *Catholic Biblical Quarterly* 38 (1976): 293–302.
- Măcelaru, Marcel V. “From Divine Speech to National/Ethnic Self-Definition in the Hebrew Bible: Representation(s) of Identity and the Motif of Divine–Human Distancing in Israel’s Story.” D.Phil. diss. Faculty of Theology, Worcester College, University of Oxford, 2007.
- “Phoenix Rising: Josiah’s ‘Book of the Law’ and the Rebirth of Israel.” Pages 65–84 in *Bible, Culture, Context*. Edited by Corneliu Constantineanu and Marcel V. Măcelaru. Osijek: Evandeoski teološki fakultet, 2009.
- Nicholson, Ernest W. *Deuteronomy and Tradition*. Philadelphia: Fortress Press, 1967.
- God and His People: Covenant and Theology in the Old Testament*. Oxford: Clarendon Press, 1986.
- “The Decalogue as the Direct Address of God.” *Vetus Testamentum* 27 (1977): 422–33.
- Noth, Martin. *The Deuteronomistic History*. Translated by Jane Doull et al. Journal for the Study of the Old Testament Supplement Series 15. Sheffield: JSOT Press, 1981. Translation of pages 1–110 in *Überlieferungsgeschichtliche Studien I: Die sammelnden und bearbeitenden Geschichtswerke im Alten Testament*. Tübingen: Max Niemeyer, 1957. Reprint of pages 43–266 in *Schriften der Königsberger Gelehrten Gesellschaft*. Geisteswissenschaftliche Klasse 18. Halle: Max Niemeyer, 1943.
- Pardes, Ilana. *The Biography of Ancient Israel: National Narratives in the Bible*. Berkeley: University of California Press, 2000.
- Ricoeur, Paul. “Structure and Hermeneutics.” Pages 27–61 in *The Conflict of Interpretations*. Evanston: North Western University Press, 1974.
- Römer, Thomas C. “Transformations in Deuteronomistic and Biblical Histori-

- ography: On 'Book-Finding' and Other Literary Strategies." *Zeitschrift für die alttestamentliche Wissenschaft* 109 (1997): 1–11.
- Rosenbaum, Jonathan. "Hezekiah's Reform and the Deuteronomistic Tradition." *Harvard Theological Review* 72 (1979): 23–43.
- Scheuring, Linda S. i Steven L. McKenzie, eds. *Those Elusive Deuteronomists: The Phenomenon of Pan-Deuteronomism*. Journal for the Study of the Old Testament Supplement Series 268. Sheffield: Sheffield Academic Press, 1999.
- Smith, Anthony D. *Chosen Peoples: Sacred Sources of National Identity*. Oxford: Oxford University Press, 2003.
- The Antiquity of Nations*. Cambridge: Polity Press, 2004.
- The Ethnic Origins of Nations*. Oxford: Basil Blackwell, 1986.
- The Nation in History: Historiographical Debates about Ethnicity and Nationalism*. Cambridge: Polity Press, 2000.
- Stott, Katherine. "Finding the Lost Book of the Law: Re-reading the Story of 'The Book of the Law' (Deuteronomy–2 Kings) in Light of Classical Literature." *Journal for the Study of the Old Testament* 30 (2005): 153–69.
- Thompson, Thomas L. *The Mythic Past: Biblical Archaeology and the Myth of Israel*. New York: Basic Books, 1999. Repr. as *The Bible in History: How Writers Create a Past*. London: Pimlico, 2000.
- Vogt, Peter T. *Deuteronomic Theology and the Significance of Torah: A Reappraisal*. Winona Lake, Ind.: Eisenbrauns, 2006.
- von Rad, Gerhard. *Old Testament Theology 1: The Theology of Israel's Historical Traditions*. Translated by D. M. G. Stalker. London: Harper & Row, 1962. Translation of *Theologie des Alten Testaments 1: Die Theologie der geschichtlichen Überlieferungen Israels*. München: Chr. Kaiser Verlag, 1957.
- Studies in Deuteronomy*. Translated by D. M. G. Stalker. Studies in Biblical Theology 9. London: SCM Press, 1953. Translation of *Deuteronomium-Studien*. Forschungen zur Religion und Literatur des Alten und Neuen Testaments. New Series 40. Der ganzen Reihe 58. Revised ed. Göttingen: Vandenoek and Ruprecht, 1948.
- Weisman, Zeev. "Charismatic Leaders in the Era of the Judges." *Zeitschrift für die alttestamentliche Wissenschaft* 89 (1977): 410–11.
- Wellhausen, Julius. *Die Composition des Hexateuchs und der historischen Bücher des alten Testaments*. 2d ed. Berlin: Reimer, 1889.
- Williams, James A. "A Conceptual History of Deuteronomism in the Old Testament, Judaism, and the New Testament." Ph.D. diss., Southern Baptist

Theological Seminary, Louisville, Ky., 1976.

Wolff, Hans Walter. "The Kerygma of the Deuteronomic Historical Work." Pages 83–100 in *The Vitality of Old Testament Traditions*. Edited by Walter Brueggemann and Hans Walter Wolff. Atlanta: John Knox Press, 1975.

Prevela s engleskog Ljubinka Jambrek

Marcel V. Mäcelaru

Periodization in Biblical Historiography: On the Structure and Unity of Israel's Story

Abstract

The history of Israel recorded in the Hebrew Bible is structured around eight pivotal passages (Exodus 19:1–24:11; Joshua 22–24; 1 Samuel 8–15; 2 Samuel 5–8; 1 Kings 8; 1 Kings 18; 2 Kings 22:1–23:30; Nehemiah 7:72b–10:40) that describe moments of crucial change in the socio-political and religious make up of this people. It is argued that these passages are related to each other revealing a specific spiral model of historical periodization. The structure thus provided brings together the various historical narratives of the Hebrew Bible into a coherent, unified message.